

ЗМІСТ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРЕВЕНТИВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

Панченко В.Г.

к.іст.н., докторант Маріупольського державного університету

Таргетовані санкції є одним із різновидів сучасних економічних санкцій. В той же час, міжнародна спільнота продовжує віднаходити більш ефективні варіанти використання економічних санкцій в сучасних умовах. Так як уряди світу наразі потребують нових розробок, кваліфікованих і якісних рекомендацій у сфері застосування економічних санкцій через їхню низьку ефективність, існує кілька ініціатив щодо підвищення ефективності санкцій та розробці нових їхніх форм. У розробці нових ідей беруть участь як науковці, так і політики-практики.

Однією з таких розробок є ініціатива експертів Центру глобального розвитку (Center for Global Development), що базується у США. Пропонується абсолютно новий вид економічних санкцій, а саме превентивні економічні санкції проти контрактів (preemptive contractsanctions). Вони покликані стримати міжнародних кредиторів та міжнародних інвесторів від укладання будь-яких контрактів із режимом, який попав під дію таких санкцій та оголошується нелегітимним або одіозним. Такі санкції вводяться з метою відмежувати нелегітимний режим від фінансових ринків та надати можливість режиму, що прийде йому на заміну у разі успіху санкцій по зміні режиму цієї країни, відмовитися сплачувати по контрактам, які були укладені їхніми попередниками, без загрози втрати репутації на міжнародних фінансових ринках [1].

Основоположною ідеєю превентивних економічних санкцій проти контрактів є проголошення Організацією Об'єднаних Націй, регіональним блоком або adhoc коаліцією нелегітимним режим, з боку якого виявлені репресії та серйозні порушення прав людини. Це означатиме, що будь-які економічні контракти, укладені після введення таких санкцій, не будуть обов'язковими для виконання наступним урядом. Більш того, ці контракти не матимуть юридичної сили у судах країн, які приєдналися до введення санкцій. Таким чином, кредитор та інвестори не матимуть змоги оскаржити несплату по контрактам в цих судах [13].

Експерти виходили з того, що після усунення репресивного політичного режиму, новий уряд стикається із необхідністю сплачувати борги колишніх лідерів, які часто нарощуються всупереч можливостям країни їх сплачувати в подальшому або навіть з метою обійти або

полегшити ефект інших видів економічних санкцій, введених проти них (наприклад, торгових або фінансових санкцій)[3, с.18].

Традиційно уряди, що приходять до влади після нелегітимних режимів, не відмовляються від даних попередниками зобов'язань, адже їм потрібно отримати репутацію надійного напрямку для інвестицій. Африканський національний конгрес продовжив виплачувати борги в розмірі 23 мільярдів доларів, які накопичилися у південноафриканського режиму апартеїду, побоюючись, що, якщо буде оголошений дефолт, це негативно позначиться на здатності ПАР брати кредити надалі. У 1979 році нікарагуанські сандіністи вирішили не відмовлятися від виплати боргів уряду президента Анастасіо Сомоси, що грабував країну в 1970 -х роках. Причому «не налаштовувати проти себе західних капіталістів» їм порадив не хто інший, як сам Фідель Кастро [14].

Економічні санкції проти контрактів можуть дозволити уникнути одіозних боргів *ex ante*, а це набагато ефективніше, ніж списувати їх *ex post facto*. Цей вид санкцій обіцяє бути ефективним, якщо вдасться створити коаліцію із США та Великобританії, які є ключовими юридичними та фінансовими центрами [12]. Саме там укладаються та юридично оскаржуються більшість міжнародних контрактів. У превентивних санкцій проти контрактів також є одна додаткова перевага: їх технічно просто ввести. У США та інших впливових на міжнародній арені західних країн є велика кількість законів, які дозволяють зробити це дуже швидко. Якщо урядів і підприємців з країн, які виступають проти санкцій, не хвилюють питання моралі, то економічна вигода хвилює всіх без виключення. Якщо торговельні санкції змушують компанії розривати чинні контракти, то превентивні санкції проти контрактів просто позбавляють майбутні угоди захисту закону. Якщо провідні світові фінансові центри визнають новий контракт тільки за умови, що новий легітимний режим вирішить його підтвердити, всі угоди стануть вкрай ризикованими з точки зору будь-якої інвестиційної компанії.

Проте, як і інші види економічних санкцій, превентивні санкції проти контрактів все ж будуть більш легітимними та надійними у разі приєднання до них широкої коаліції країн (а не тільки США та Великобританія), а ще краще введення їх в рамках міжнародної організації. У такому разі у кредиторів та інвесторів буде набагато менше стимулів до порушення цих санкцій заради власних фінансових інтересів [11; 8, с.183]. Такі санкції можуть покривати і всі фінансові транзакції нелегітимного режиму, або ж тільки певні їхні типи, якщо існує ризик виникнення серйозного гуманітарного ефекту на населення країни.

Однак, превентивні санкції проти контрактів можна запроваджувати не у всіх ситуаціях. Очевидно, що оголошення режиму певної країни

нелегітимним є дуже серйозним кроком, який здійснюється тільки в крайніх випадках. Також країни, які мають значні природні ресурси, які не потребують укладання довгострокових та великих за обсягом комерційних контрактів (наприклад, такими ресурсами може бути деревина), матимуть змогу збувати ці ресурси та отримувати фінансові надходження, які допомагають підтримувати політичний режим. У таких випадках, якщо нелегальна торгівля є непідконтрольною країнам-ініціаторам економічних санкцій, превентивні санкції проти контрактів будуть неефективними[10, с.93].

Ще одним випадком, коли цей вид економічних санкцій буде неефективним, є така ситуація, коли країни, які вже мають значний рівень кредитної заборгованості та не мають на меті залучати нові фінансові ресурси, вирішують оголосити дефолт по своїм зобов'язанням. У такій ситуації введення санкцій, що мають на меті уникнення новим урядом одіозних боргів, не є адекватним. Проте, невірним буде вважати, що введення економічних санкцій проти контрактів слугуватиме стимулом для режимів-об'єктів щодо оголошення дефолту. Також немає підстав стверджувати, що такі санкції призведуть до зростання вартості кредитів для країн, що знаходяться під санкціями. Вони передбачають, що наступний уряд все рівно буде зобов'язаний сплачувати борги, які були нараховані до оголошення санкцій, незважаючи на те, чи прийме режим-об'єкт рішення про оголошення дефолту. Це, у свою чергу, означає, що, попри серйозність кроку щодо оголошення режиму нелегітимним, краще ввести такого роду економічні санкції якомога раніше для зменшення обсягу легітимної заборгованості.

Превентивні економічні санкції проти контрактів швидше покликані підсилити дію вже введених фінансових та торговельних санкцій, а також вирішити проблему підтримки країни-об'єкта санкцій її союзниками, які не приєдналися до санкцій. Вони подають сигнал і компаніям країн-членів коаліції по введенню санкцій щодо наслідків їх порушення. Такий вид санкцій спеціально розроблявся та пропонується застосувати щодо Сирії.

Після анексії Криму Російською Федерацією на початку 2014 року та інтервенції на Сході України, ЄС запровадив великий перелік санкційних заходів, включаючи застосування індивідуальних обмежень (замороження активів, заборони на поїздки до ЄС) та призупинення позик від ЄБРР, призначених для реалізації інфраструктурних проектів. Питання продовження санкцій щодо Російської Федерації залишається в порядку денному багатьох зустрічей на найвищому рівні, водночас виступаючи таким собі маніпулятивним інструментом для окремих політичних сил, що намагаються здобути виборчі дивіденди[4, с.7].

В липні і вересні 2014 року ЄС разом зі США запровадили ширший набір обмежувальних заходів, серед яких – обмежений доступ до первинних і вторинних ринків капіталу ЄС визначеному переліку російських фінансових інституцій, а також підприємствам, що працюють в секторах енергетики та озброєння; експортні та імпорتنі заборони на торгівлю зброєю; заборона на експорт для товарів подвійного призначення і скорочення доступу Росії до чутливих технологій та послуг, пов'язаних з видобутком нафти. У відповідь РФ бойкотувала імпорту швидкопсувних продуктів і окремих сировинних товарів з країн, що наклали санкції. Згаданий перелік заходів та зустрічних заходів явив серцевину економічних санкцій, адже побічні ефекти від їх застосування проявилися в інших, несуміжних зі згаданими, галузях. Втім, успіх від застосування санкцій залежить від ступеня взаємозалежності країн, які вступили у відносини стримування [7, с.61; 10, с.94].

Список використаних джерел

1. Братерский М.В. Экономические инструменты внешней политики и политические риски / М.В. Братерский. – М.: Издательский дом НИУ ВШЭ, 2010. – 232 с.
2. Панченко В.Г. Економічні санкції як інструмент зовнішньої політики в контексті реалізації національних інтересів / В.Г. Панченко // Інвестиції. - №17 (вересень). – 2017. — сс.10-16.
3. Панченко В.Г. Економічні ефекти санкцій як інструменту зовнішньої політики в контексті досягнення національної безпеки / В.Г. Панченко // Інвестиції. - №19. – 2017. — сс.16-21.
4. Панченко В.Г. Контroversійність наслідків санкцій в міжнародній економічній політиці у процесі еволюції інструментів багатосторонньої дипломатії / В.Г. Панченко // Інвестиції. - №20. – 2017. — сс.5-9.
5. Панченко В. Глобальні виміри неопротекціонізму: теорія і практика / В. Г. Панченко. – К.: Аграр Медіа Груп, 2018. – 618 с.
6. Резнікова Н.В. Теоретико-методологічні засади визначення економічної залежності в умовах двополярного зонування світової економіки / Н.В. Резнікова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2012. — № 4 (63). — С.38—42.
7. Резнікова Н.В. Феноменологія незалежності в умовах економічної глобалізації / Н.В. Резнікова // Міжнародна економічна політика. — №1 (24). — 2016. — сс. 50-71.
8. Резнікова Н.В. Економічні виклики нео-залежності: конфлікт інтересів в умовах глобальної взаємодії / Н.В. Резнікова // Стратегія

- розвитку України (економіка, соціологія, право): наук.журн. – К.: НАУ, - 2013. №1. - С.181-187.
9. Резнікова Н.В. Глобальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин. –К.: ТОВ «Видавництво «Консультант», - 2017. – 540 с.
 - 10.Резнікова Н.В. Економічна експансія в умовах становлення нового каркасу міжкраїнової взаємодії /Н.В. Резнікова / Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 111 (Частина II),). К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2012. – С.90-100.
 - 11.Eaton J. Sanctions: Some Simple Analytics / J. Eaton // *American Economic Review*. – 1999. – Vol. 89 (2). – P. 409-414.
 - 12.H.R.3364 – Countering America's Adversaries Through Sanctions Act [Electronic resource] // The Congress.gov. – Mode of access: <https://www.congress.gov/115/bills/hr3364/BILLS-115hr3364ih.pdf>
 - 13.Hufbauer G.C. Economic Sanctions Reconsidered / G.C. Hufbauer, J.J. Schott, K.A. Elliott. – Washington, DC.:Peterson Institute for International Economics, 2009. – 248 pp.
 - 14.Leogrande W.M. Making the Economy Scream: US economic sanctions against Sandinista Nicaragua / W.M. Leogrande // *Third World Quarterly*.– 1996. - Vol. 17 (2). – P. 329-348.